

Σκηνή 1η : στίχοι 1653 – 1778

Θέμα: Ο αγγελιοφόρος αναφέρει την απόδραση του ζευγαριού

Αγγελικές ρήσεις: είναι συχνές στην αρχαία ελληνική τραγωδία. Είναι μακρές εξιστορήσεις γεγονότων που δεν ήταν δυνατόν να αναπαρασταθούν επάνω στη σκηνή. (Θυμίζουμε ότι στο αρχαίο ελληνικό θέατρο δεν παριστάνονταν δολοφονία ή αυτοκτονία μπροστά στα μάτια των θεατών). Οι συγγραφείς των έργων φρόντιζαν οι αγγελικές ρήσεις να είναι γλαφυρές και να αποδίδουν με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πιστότητα τα γεγονότα και να νιώθουν ότι παρακολούθησαν με τα ίδια τους τα μάτια τα γεγονότα που αφηγείται ο αγγελιοφόρος.

Η αγγελική ρήση στίχ. 1668-1776: Με την είσοδό του στη σκηνή ο αγγελιοφόρος ανακοινώνει την απόδραση της Ελένης και του Μενέλαου. Οι ερωτήσεις όμως που υποβάλλει ο Θεοκλύμενος προκαλούν την ανάγκη λεπτομερούς ανάλυσης των γεγονότων. Έτσι: Ο λόγος του αγγελιοφόρου χαρακτηρίζεται από αμεσότητα, ζωντάνια, γλαφυρότητα και πληθώρα εικόνων. Τα γεγονότα παρουσιάζονται σύμφωνα με τη χρονική τους σειρά και με κάθε λεπτομέρεια:

- η προετοιμασία του πλοίου, οι κινήσεις του Μενέλαου και της Ελένης
- η συμμετοχή των ναυτών του Μενέλαου
- οι υποψίες των ανδρών του Θεοκλύμενου και η αδράνειά τους
- η σκηνή της σφαγής

Η παρέμβαση του Χορού: Ο Χορός επεμβαίνει για να εξασφαλίσει τη σωτηρία του δηλώνοντας ξεκάθαρα πως καμία σχέση δεν είχε με την απαγωγή της Ελένης φοβούμενος μην ξεσπάσει επάνω του ο θυμός του Θεοκλύμενου.

Η μοίρα και ο ρόλος του ανθρώπου: ο Μενέλαος και η Ελένη σώζονται χάρη στην ηρωική μάχη των Ελλήνων στο πλοίο, την ετοιμότητα, προνοητικότητα και εξυπνάδα του Μενέλαου, στην ενθάρρυνση των ναυτών από την Ελένη αλλά και χάρη στον ούριο (=ευνοϊκό) άνεμο που έστειλε ο Ποσειδώνας ως απάντηση στην προσευχή του Μενέλαου. Η σωτηρία τους λοιπόν αποτελούσε συνδυασμό της δράσης των ηρώων αλλά και της επιθυμίας των θεών.

Ισότητα των ανθρώπων. Στο τέλος της αγγελικής ρήσης ο αγγελιοφόρος παρουσιάζεται να απευθύνει συμβουλές προς το βασιλιά, κάτι ανεπίτρεπτο με δεδομένο ότι η θέση του δούλου ήταν κατώτερη όλων. Βλέπουμε για μια ακόμη φορά τον Ευριπίδη να εξυψώνει τους δούλους. Ήθος αγγελιοφόρου: Έχει δευτερεύοντα ρόλο στην τραγωδία. Είναι ένας απλός άνθρωπος, πιστός στον αφέντη του. Είναι έξυπνος, αφού αμέσως υποψιάστηκε, όπως και οι άλλοι ναύτες, ότι κάτι δεν πάει καλά στην τελετή του Μενέλαου. Ανήκει σε κατώτερη κοινωνική τάξη και είναι φοβισμένος. Ο φόβος του εκδηλώνεται με τη φλυαρία που τον χαρακτηρίζει σε μια προσπάθεια να μην μεγιστοποιήσει την οργή του αφέντη του και να αποδώσει τα γεγονότα με κάθε λεπτομέρεια. Είναι επίσης ειλικρινής αφού δε διστάζει να παραδεχτεί την ανωτερότητα των Ελλήνων στη σύγκρουση.

Σκηνή 2^η, στίχοι 1779-1812: Ο υπηρέτης της Θεονόης προσπαθεί να εμποδίσει το Θεοκλύμενο να την σκοτώσει. Η σκηνή ξεκινά με τον οργισμένο Θεοκλύμενο να απειλεί με θάνατο τη Θεονόη, που ενώ γνώριζε τα όσα συνέβαιναν δεν τον ενημέρωσε. Η οργή του Θεοκλύμενου αποκαλύπτει τον αυταρχικό χαρακτήρα του, επιβεβαιώνει τους φόβους της Θεονόης και εξυπηρετεί τη δραματική οικονομία αφού έτσι θα δικαιολογηθεί αργότερα η εμφάνιση των Διόσκουρων στη σκηνή, που θα δώσουν λύση στο αδιέξοδο.

Ο διάλογος Θεοκλύμενου – Υπηρέτη

Μας εντυπωσιάζει το γεγονός ότι φαίνεται να διεξάγεται επί ίσοις όροις ενώ γνωρίζουμε ότι οι αφέντες είχαν δικαίωμα ζωής και θανάτου στους υπηρέτες τους. Ο Ευριπίδης παρουσιάζει τον υπηρέτη να εξυπηρετεί το δίκαιο και να το υπερασπίζεται και με θυσία της ίδιας του της

ζωής (εξύψωση των δούλων – επιτροπή από σοφιστές - στοιχείο διάνοιας). Φαίνεται να κρίνει τους ανθρώπους όχι με βάση την καταγωγή και το αξίωμά τους αλλά το μυαλό και το χαρακτήρα τους.

Αφηγηματικές τεχνικές

Στιχομυθία: Προβάλλει το χαρακτήρα των δύο ομιλητών και βοηθά τους θεατές να ασκήσουν την δική τους κριτική.

Χαρακτηρισμοί

Ο Θεοκλύμενος ορμά στα δώματα της Θεονόης για να την σκοτώσει, είναι φοβερά εκνευρισμένος και το μυαλό του είναι θολωμένο. Παρουσιάζεται άγριος, εκδικητικός, αποφασισμένος να συνεχίσει την άδικη στάση του σκοτώνοντας ακόμη την αδερφή. Είναι εγωιστής και αρνείται να δει την αλήθεια.

Υπηρέτης: Πιστός στη μάντισσα Θεονόη, δίκαιος, σταθερός στις θέσεις – αντιλήψεις του, γενναίος και αποφασισμένος να αντιμετωπίσει την οργή του αφέντη του.

Σκηνή 3: στίχοι 1813-1864: Οι από μηχανής θεοί Διόσκουροι σώζουν τη Θεονόη και προφητεύουν το μέλλον της Ελένης

Η εμφάνιση των από μηχανής θεών Διόσκουρων έρχεται σε μια στιγμή εξαιρετικά κρίσιμη και δίνει λύση στο δράμα. Εμφανίζονται είτε από το θεολογείο, είδος εξώστη είτε με τη μηχανή ή αιώρημα, είδος γερανού που έφερνε μετέωρο το πρόσωπο του θεού πάνω στη σκηνή. Η χρήση του αιωρήματος ήταν ιδιαίτερα αγαπητή στον Ευριπίδη, ο οποίος συνετέλεσε και στη βελτίωσή του ενώ το χρησιμοποίησε 7 φορές. Καμία φορά δεν το χρησιμοποίησε ο Αισχύλος ενώ ο Σοφοκλής το χρησιμοποίησε 1 φορά. Πολλοί διακωμωδούσαν το τέχνασμα αυτό ως ένδειξη αδυναμίας του Ευριπίδη, κυρίως ο Αριστοφάνης.

Ο λόγος των Διόσκουρων χωρίζεται σε δύο μέρη :

α. Στο 1^ο μέρος απευθύνονται στο Θεοκλύμενο εμποδίζοντάς τον να σκοτώσει την αδερφή του με το επιχείρημα είναι ότι δεν ήταν γραφτό του Θεοκλύμενου να πάρει την Ελένη.

β. Στο 2ο μέρος απευθύνονται στην Ελένη και της υπόσχονται την ασφαλή τελικά επιστροφή της στη Σπάρτη μαζί με το Μενέλαο με ούριους ανέμους που θα τους συνοδεύουν. Αναγγέλλουν επίσης την θεοποίησή της μετά το θάνατό της. Η επέμβαση των Διόσκουρων λυτρώνει τους θεατές από την αγωνία και περιμένουν την απάντηση του βασιλιά ο οποίος υποτάσσεται στη βούληση των θεών αποκαθιστώντας και ο ίδιος το όνομα της Ελένης.

Εξόδιο Ασμα, στίχοι 1865-1870: συνοψίζει το μήνυμα που επιδιώκει να περάσει ο ποιητής μέσα απ' το μύθο του : οι θεοί είναι ρυθμιστές της ανθρώπινης μοίρας και λειτουργώντας μ' αυτήν τους την ιδιότητα καθόρισαν και το πεπρωμένο της Ελένης.

Η κάθαρση των θεατών: Οι θεατές στο τέλος της παράστασης εκδήλωναν τα συναισθήματά τους με διάφορους τρόπους, σφύριζαν, φώναζαν, χτυπούσαν τα πόδια, χτυπούσαν δυνατά τα χέρια, μερικές φορές πετούσαν τα αποφάγια τους στην ορχήστρα. Φρόντιζαν πάντα να δείχνουν την ευχαρίστηση ή τη δυσαρέσκιά τους σε αυτά που έβλεπαν επηρεάζοντας έτσι άμεσα τους κριτές.

Σκοπός της τραγωδίας είναι η κάθαρση των θεατών που επέρχεται στο τέλος της τραγωδίας με τη λύση που δίνει ο ποιητής στο δράμα. Η Ελένη επιβραβεύεται για την ηθική της στάση και τα δεινά που υπέστη εξαιτίας της αντιζηλίας των θεών. Τελικά καταφέρνει να δραπετεύσει από την Αίγυπτο μαζί με το νόμιμο σύζυγό της και να επιστρέψει στην πατρίδα της δικαιωμένη. Επιπλέον θα ανακηρυχθεί μετά το θάνατό της θεά. Αλλά και ο Μενέλαος φαίνεται δικαιωμένος μετά από τόσα χρόνια ταλαιπωρίας. Έτσι οι θεατές που συμμετείχαν συναισθηματικά στα δρώμενα και βίωσαν τον έλεο και φόβο για όσα τους συνέβαιναν, ανακουφίζονται και ηρεμούν ψυχικά.